

Katarzyna Węgorowska

ORCID 0000-0001-5851-706X

Uniwersytet Zielonogórski

https://doi.org/10.59444/2024MONredTic_Karr8

Radość, serdeczność, szczęście, wdzięczność, zadowolenie... **Pozytywne emocje zwербalizowane w wybranych, adresowanych do mnie, dedykacjach naukowych***

Streszczenie: Temat artykułu stanowią językowo-kulturologiczne refleksje dotyczące pozytywnych emocji wyrażonych w dedykacjach skierowanych do jego autorki. Teksty te są reprezentowane przez zwięzłe lub obszerniejsze, mniej lub bardziej skonwencjonalizowane, często bardzo osobiste wpisy. Ich autorzy to naukowcy reprezentujący różne dyscypliny naukowe, różne pokolenia naukowe i różne ośrodki naukowe. Interpretacja językowo-kulturowa skupiona została na tych hasłach afektywnych, w których słowa „radość”, „serdeczność”, „sympatia”, „szczęście”, „wdzięczność” i „satysfakcja” wsparte są pozytywnymi emocjami, takimi jak: akceptacja, zażyłość, nadzieja, nostalgia, przyjaźń, sentyment, szacunek, szczerość, uznanie, ufność, wyrozumiałość, życzenia, zaproszenia i podziękowania. Jako integralne, aksjologicznie charakteryzowane składniki grzecznościowych aktów komunikacji międzyludzkiej są one dowodem na istnienie określonych, kultywowanych od dawna w środowisku naukowym, norm językowych, a co za tym idzie, panującej w nim etykiety językowej.

Słowa kluczowe: emocje, edukacja, werbalizacja, badania językowo-kulturowe, komunikacja interpersonalna

The positive emotions of joy, cordiality, happiness, gratitude, contentment as verbalized in selected scientific dedications addressed to the author

Abstract: The subject of this paper is the lingua-cultural reflections on positive emotions captured in dedications addressed to the author. These may be concise or more extensive, more or less conventionalized, often very personal texts, whose authors are scientists representing different scientific disciplines, different scientific generations and different scientific centers. The linguistic and cultural interpretation has been focused on those affective entries where the following words: joy, cordiality, sympathy, happiness, gratitude and satisfaction are supported by positive emotions such as approval, familiarity, hope, nostalgia, friendship, sentiment, respect, sincerity, appreciation, faith, forbearance,

* Niniejszy szkic wpisuje się w lingwokulturologiczny cykl publikacji poświęconych różnym dedykacjom – por. Katarzyna WĘGOROWSKA, *Szanownej..., Drogiej..., Milej..., Kochanej... Kilka uwag o wybranych, adresowanych do mnie, dedykacjach – językowych świadectwach komunikacji interpersonalnej*, [w:] *Język nasz ojczysty w kontaktach międzyludzkich*, red. Bożena TARAS, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018, s. 38–50. Mieści się też w nurcie prac aksjologicznych jego autorki.

wishes, invitations, and thanks. As integral, axiologically characterized components of polite acts of interpersonal communication, they are evidence of the existence of specific linguistic norms cultivated for a long time in the scientific community, and, thus, of the linguistic etiquette prevailing in it.

Keywords: emotions, education, verbalization, lingua-cultural studies, interpersonal communication

Każdy z nas rozumie u bliźnich tylko te uczucia, do których sam jest zdolny.

André Gide

Bywają uczucia nieodgadnione, płynące z dna serc, kruszą magmę wulkanów.

Artur Ziurkowski¹

Dedykacje, definiowane jako ‘napisane własnoręcznie przez ofiarodawców na egzemplarzach książek lub artykułów ich autorstwa i skierowane do obdarowywanych nimi adresatów krótsze, mniej lub bardziej lakoniczne, albo dłuższe, często ubogacone dodatkowymi treściami, spersonalizowane teksty’², reprezentujące grzecznościowe akty komunikacji interpersonalnej³, inkrustowane są zazwyczaj nacechowanymi emocjonalnie wyrazami, wyrażeniami i zwrotami. Zwerbalizowane w nich emocje/uczucia cechują się dużą różnorodnością, na którą wskazują specjalistyczne refleksje pochyłających się nad nimi psychologów:

Emocje (uczucia) są bardzo zróżnicowane i, według potocznego przekonania, zdolność do wyraźnego przeżywania emocji stwarza to, co się nazywa urodą życia. [...] Rozróżnia się dwie wielkie grupy przeżyć emocjonalnych: jedne bliższe wrażeniom, takie jak przyjemność i przykrość, napięcie i ulga, złość i strach; drugie zaś bliższe raczej zjawiskom umysłowym, takie jak miłość i nienawiść, ciekawość i nuda, akceptacja i awersja. Tradycyjnie podkreśla się dwubiegunowy charakter przeżyć emocjonalnych, wyróżniając przy tym dwa główne ich wymiary: znak dodatni lub ujemny, którym różni się przyjemność i przykrość, oraz napięcie, którym wyróżniają się stany aktywności i zahamowania, spokoju i niepokoju, chęci lub niechęci, akceptacji lub odrzucenia⁴;

oraz pedagogów:

¹ Danuta MASŁOWSKA, Włodzimierz MASŁOWSKI, *Księga aforyzmów*, Świat Książki, Warszawa 2005, s. 468–469.

² Definicje leksemów interpretowanych w tym opracowaniu zostały ustalone i zmodyfikowane na podstawie słowników i specjalistycznych opracowań wyszczególnionych w *Bibliografii* zamieszczonej na jego końcu.

³ Por. Małgorzata MARCJANIK, *Etykieta językowa*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2: *Współczesny język polski*, red. Jerzy BARTMIŃSKI, „Wiedza o Kulturze” i Instytut Filologii Polskiej UMCS, Wrocław–Lublin 1993, s. 271–278; też, *W kręgu grzeczności. Wybór prac z zakresu polskiej etykiety językowej*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2001; też, *Słownik językowego savoir-vivre'u*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015.

⁴ Tadeusz TOMASZEWSKI, *Świadomość*, [w:] *Psychologia*, red. Tadeusz TOMASZEWSKI, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 178–179.

[...] *emocja* [fr. *émotion*], silne wzruszenie, które może przejawiać się jako radość, żal, wstyd, gniew czy strach; termin często używany zamiennie z terminami uczucie lub afekt; uczucie (emocja), proces psychiczny wywołany przez bodźce, które oddziaływały na osobnika w przeszłości lub oddziałują nań aktualnie; bodźcem takim może być inny człowiek, sam osobnik lub jakiś przedmiot. Wyróżnia się charakterystyczne cechy tego procesu: 1) może on być dodatni lub ujemny, zależnie od tego jednostka odczuwa stany przyjemne i dąży do podtrzymywania dopływu bodźców lub ich unikania, gdy powodują one stan przykrości; 2) powoduje zmiany poziomu aktywności, jej wzrost w momentach podniecenia, bądź jej obniżenie w momencie zubożnienia; 3) proces ten ma swoją wewnętrzną treść wywołującą takie reakcje, jak podziw, duma, identyfikacja, niechęć, złość czy strach⁵.

Różnorodność emocji/uczuć eksponują również językoznawcy podejmujący próby ich dookreślenia, jak np.:

[...] *emocja* 'silne wzruszenie, podniecenie, wzburzenie, silne uczucie, np. gniewu, strachu, wstydu, radości, żalu'; *emocje* 'bardzo silne uczucia, np. strachu, zazdrości, radości lub bardzo silne wzruszenie'; *uczucie* 'stan psychiczny, którego doświadczamy, np. radość, gniew lub zazdrość'⁶.

Przedmiot, a tym samym cel, niniejszych rozważań stanowią, tym razem, lingwo-kulturologiczne refleksje o *pozytywnie*, 'korzystnie, dodatnio, świadczących o wartości kogoś lub czegoś', nacechowanych emocjach/uczuciach zwerbalizowanych w, wybranych z konieczności, dedykacjach naukowych adresowanych do autorki tego artykułu. W *środowisku naukowców*, 'tu: badaczy związanych z nauką lub zgłębiających określoną dziedzinę wiedzy'⁷, zachowany bowiem został podtrzymywany przez nich, a poprzez to funkcjonujący do dziś, kulturowany od stuleci, zwyczaj opatrywania egzemplarzy autorskich swoich monografii i artykułów dedykacjami adresowanymi do konkretnych, obdarowywanych nimi osób.

Znamiennym wyróżnikiem tych standardowych, jak i mniej standardowych, skonwencjonalizowanych, jak i mniej skonwencjonalizowanych pod wieloma względami, form grzecznościowych są właśnie, nacechowane aksjologicznie⁸, będące ich integralnymi językowymi komponentami, wyrażone za pomocą odpowiednich pojedynczych leksemów i odpowiednich kompozycji leksemów, pozytywne/dodatnie afektywno-adresatywne emocje/uczucia.

⁵ Wincenty OKOŃ, *Słownik pedagogiczny*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 71, 328.

⁶ Por. słowniki wymieniane w *Bibliografii* umieszczonej na końcu rozważań.

⁷ Zdaniem Tadeusza Tomaszewskiego *środowisko* to „względnie trwały układ elementów otoczenia człowieka, ważny dla jego życia i zachowania się. [...] Elementami środowiska człowieka są rzeczy i ludzie pozostający ze sobą w różnych stosunkach. Każdy człowiek jest również elementem swojego środowiska; jego obecność w środowisku nie pozostaje bez wpływu na związki zachodzące między innymi elementami”. Tadeusz TOMASZEWSKI, *Człowiek i otoczenie*, [w:] *Psychologia*, dz. cyt., s. 13; por. Wincenty OKOŃ, *Słownik pedagogiczny*, dz. cyt., s. 307.

⁸ Por. Katarzyna WĘGOROWSKA, *Szanownej..., Drogiej..., Miłej..., Kochanej*, dz. cyt.

W napisanych ręcznie, przygotowanych z myślą o mnie, naukowych dedykacjach wśród utrwalonych w nich (bezpośrednio – poprzez konkretne wyrazy i ich kompozycje lub/i pośrednio – poprzez dodatkowe/naddane znaczenia poszczególnych wyrazów i ich kompozycji), emocji/uczuć funkcjonują językowe ekwiwalenty:

- *radości* ‘silnego uczucia, wielkiego zadowolenia i ożywienia wywołanego czymś dla nas przyjemnym lub czymś, co lubimy; poczucia szczęścia; szczęścia; zadowolenia; wesołego nastroju; uciechy; rozradowania’;
- *serdeczności* ‘uczucia życzliwości w stosunku do kogoś; czułości; tkliwości; otwartości; płynącego z serca uczucia’;
- *sympatii* ‘uczucia polegającego na tym, że się kogoś lubi; życzliwości, przychylności, przyjaznego stosunku do kogoś’;
- *szczęścia* ‘stanu bezgranicznego zadowolenia, upojenia, radości; szczęśliwości; splotu pomyślnych okoliczności; szczęśliwego wydarzenia; pomyślnego trafu’;
- *wdzięczności* ‘ciepłego przyjacielskiego uczucia względem kogoś, komu chcemy podziękować; pozytywnego uczucia związanego z pamięcią o wyświadczonej przez kogoś przysłudze, o doznanym dobrodziejstwie’;
- *zadowolenia* ‘przyjemnego uczucia człowieka, który zaspokoił swoje życzenia, któremu zdarzyło się coś pomyślnego’.

Uczucia te dopełniają ponadto nacechowane pozytywnymi emocjami:

- *aprobata* ‘uznanie czegoś za dobre, słuszne i godne poparcia; potwierdzenie czegoś; zgoda, przyzwolenie na coś; pochwała; pochwała i przychylna zgoda na czyjeś działania, plany, stanowiska’;
- *cierpliwość* ‘umiejętność znoszenia ze spokojem rzeczy przykrych, przeciwności, cierpienia; opanowanie, wytrwałość; umiejętność czekania’;
- *familiarność* ‘tu: subtelna bezpośredniość; swoboda w odnoszeniu się do kogoś (jak do członka rodziny), dyskretna poufałość i zażyłość’;
- *koleżeństwo* ‘tu: przyjazne relacje między uczonymi; bycie koleżeńskim, przyjacielskim, życzliwym, uczynnym’;
- *nadzieja* ‘oczekiwanie na spełnienie się czegoś pożądanego; ufność, że się to spełni, urzeczywistni’;
- *nostalgia* ‘tu: tęsknota za wspólnie spędzonymi dawnymi/minionymi latami’;
- *podziw* ‘uznanie; zachwyt połączony ze zdumieniem’;
- *poufałość/zażyłość* ‘bliskie porozumienie panujące między ludźmi, którzy się dobrze znają i lubią’;
- *przyjaźń* ‘więź łącząca przyjaciół, oparta na sympatii, zaufaniu, wzajemnej pomocy; bliskie, serdeczne relacje z kimś oparte na wzajemnej życzliwości, szczerości, zaufaniu, możliwości liczenia na kogoś w każdej okoliczności’;
- *sentyment* ‘skłonność, sympatia do kogoś; czułość’;

- *radość/zadowolenie z cudzego sukcesu* ‘pomyślnego wyniku jakiegoś przedsięwzięcia, powodzenia, triumfu’;
- *szacunek* ‘pozytywny stosunek do osoby, osób, działań, wartości, które są szanowane; cześć, poważanie, poszanowanie, uznanie’;
- *szczerłość* ‘nieukrywanie swoich myśli, opinii, zamiarów, uczuć; otwartość, brak obłudy, brak fałszu’;
- *uznanie* ‘docenianie kogoś i jego działań; posiadanie o nim dobrej opinii; pochwała; aprobata; szacunek; poważanie’;
- *wiara* ‘ufność, zaufanie, dobre intencje; wierność, stałość’;
- *wyrozumiałość* ‘skłonność do wybaczenia innym ich błędów i tłumaczenia motywu ich postępowania; pobłażliwość dla czyichś błędów; tolerancja’;
- *życzliwość* ‘sympatia, gotowość pomocy, radość z cudzych sukcesów, życzliwe odnoszenie się do kogoś; przychyłność’.

Ich specyficznymi dopowiedzeniami są także współtworzące komunikatywne akty grzecznościowe:

- *podziękowanie* ‘wyrazy wdzięczności; tu: wdzięczność wyrażona pisemnie’;
- *pozdrowienia* ‘tu: zawarte w dedykacjach, przekazywane za pomocą słów wyrazy pamięci, życzliwości’;
- *przekonania* ‘tu: pozytywnie nacechowane sądy, zdania oparte na przeświadczeniu o prawdziwości, słuszności czegoś, wyrobione poglądy na coś; przeświadczenia, pozytywne opinie’;
- *zaproszenie* 1. ‘tu: uprzejme zachęcenie do odwiedzenia różnych, nie tylko pogranicznych, przestrzeni porośniętych roślinami’; 2. ‘tu: uprzejme zachęcenie do zwiedzania Zielonej Góry’;
- *życzenia* ‘to, czego się komuś życzy’.

Cechą przywoływanych poniżej dedykacji jest to, że oprócz, bezpośrednio i pośrednio, zwerbalizowanych/utrwalonych w nich jednostkowych pozytywnych emocji/uczuć, jak:

- *serdeczność*:

Pani Katarzynie

Węgorskiej

serdecznie

Iryda Grek-Pabisowa

Małgorzata Ostrówka (Grek-Pabisowa, Maryniakowa 1999)⁹;

*

⁹ W przytaczanych dedykacjach zachowano utrwalone w nich: grafie, ortografię i interpunkcję.

Pani
Profesor Katarzynie Węgorowskiej
z serdecznością
Karol Smużniak
Zielona Góra, 8.11.2006 (Smużniak 2006);

*

Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
z serdecznością
Krystian Saja (Saja 2017),

- *sympatia:*

Milej pani
Katarzynie Węgorowskiej
z wyrazami sympatii
I. Pabisowa
Kraków, Kwiecień 2003 (Grek-Pabisowa 1994);

*

Milej Pani Katarzynie
z wyrazami sympatii
– Ewa Rzetelska-Feleszko (Rzetelska-Feleszko 2006);

*

Drogiej Koleżance
Prof. Katarzynie Węgorowskiej
z wyrazami sympatii
– H. Sędziak
Bydgoszcz, 19.09.2007 r. (Sędziak, Dajnowicz 2007);

*

Z wyrazami sympatii
Joanna Frejman (Frejman 2009);

*

Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
– z sympatią
Leszek Libera ZG. 26.XI.15 (Libera 2015),

- *szacunek:*

W Sz Pani
Katarzynie Węgorowskiej
z wyrazami
szacunku
Karol Dejna
Łódź 6 VI 2001. (Dejna 1994);

*

Szanownej Pani mgr Katarzynie
Węgorowskiej – byłej mojej studentce
redaktor
Zielona Góra, 23 marca 1995 r. (Sinica 1993),

- *wyrozumiałość:*

Szanownej Pani
Profesor Katarzynie Węgorowskiej
z prośbą o przyjęcie
i wyrozumiałą lekturę
– autor.
24 czerwca 2012 r., Droszków (Szyber 2012),

- *życzliwość:*

Pani Prof. dr hab. Katarzynie
Węgorowskiej z prośbą o życzliwe przyjęcie
redaktor: M. Sinica
4 czerwca 2008 r. (Sinica 2008);

*

Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
– z prośbą o przyjęcie
i życzliwą lekturę
– autor
Zielona Góra, 13 lipca 2011 (Szyber 2011);

*

Szanownej Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
z prośbą o życzliwą lekturę
Krzysztof Maćkowiak (Maćkowiak, Walczak 2001);

*

Zielona Góra, 6 marca 2018 r.

Szanownej Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
z prośbą o życzliwą lekturę –
współautorka
Aneta Narolska (Sikora, Narolska 2016),

- *podziękowanie:*

Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej
z podziękowaniem, że zechciała być
pierwszym Czytelnikiem mojej książki
– Dorota Szagun (Szagun 2011),

- *podziękowania:*

Z podziękowaniami za udział
w kolejnych przedsięwzięciach
Zakładu Komunikacji Językowej
– Magdalena Steciąg (Steciąg 2014),

- *życzenia:*

Szanownej Pani Doktor
Katarzynie Węgorowskiej
z najlepszymi życzeniami
– autor
7 XI 97 (Zagórski 1996);

*

Dla Pani Profesor
Katarzyny Węgorowskiej
z najlepszymi życzeniami
HKrasowska
Jastrowie, 18.06.2006 (Krasowska 2006);

*

Szanownej Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
z najlepszymi życzeniami
autor
Kraków, 10 stycznia 2009 roku (Morita 2008),

- *życzenia sukcesów:*

Z życzeniami sukcesów
Zenon Sobierajski (Sobierajski 1991),

częste są – oparte na ich kombinacjach – ich kumulacje. Niektórzy autorzy poszczególnych dedykacji zawarli w nich bowiem – zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio – po kilka językowych emocjonalnych/uczuciowych ekwiwalentów, w których połączyli:

- *familiarność/zażyłość i radość:*

Drogiej Kasi
do poczytania
z radością
Joasia Gorzelana (Gorzelana 2006);

*

Dla Kasi,
ciesząc się
ze wspólnego
„przedmiotu badań”
– Małgosia (Mikołajczak 2011),

- *familiarność/zażyłość i serdeczność:*

Pani Profesor
Kasi Węgorowskiej
z serdecznością
K. Smużniak
29.05.2007 (Smużniak 2007),

- *familiarność/zażyłość i serdeczności:*

Kasi
z serdecznościami
Halina Pelcowa
Bydgoszcz 24.09.2009 (Pelcowa 2009),

- *familiarność/zażyłość i sympatię:*

Przemilej Kasi
z sympatią
Autorki (Grek-Pabisowa, Ostrówka, Biesiadowska-Magdziarz 2008, t. 1);
*
Milej Koleżance Kasi Węgorowskiej
z wyrazami sympatii
w imieniu autorek
M. Ostrówka (Grek-Pabisowa, Ostrówka, Biesiadowska-Magdziarz 2008, t. 2),

- *familiarność/zażyłość i pozdrowienie:*

Kasi Węgorowskiej
z dialektologicznym pozdrowieniem
Halina Pelcowa
Lublin (Obrzycko) 14.09.2001 (Pelcowa 2001),

- *familiarność/zażyłość i uznanie:*

Kochanej Pani Kasi Węgorowskiej
nieustrudzonej badaczce
losów kresowych
Zofia Sawaniewska-Mochowa
Bydgoszcz, 15 maja 2003 roku (Sawaniewska-Mochowa 2002),

- *sympatię i życzenia:*

Milej Pani Katarzynie
z życzeniami powodzenia
we wszelkich pracach
Zofia Sawaniewska-Mochowa
Warszawa, 24.10.2001 r. (Sawaniewska-Mochowa, Moch 2000),

- *sympatię i wdzięczność:*

Drogiej Koleżance
Profesor Katarzynie Węgorowskiej
z wyrazami wdzięczności
M B Piechowiak Topolska
25 IX 2009 (Jurkiewicz, Józefiak, Strzyżewski 2008);

*

Drogiej Koleżance
Prof. Katarzynie Węgorowskiej na pamiątkę
owocnej współpracy
od Barbary Piechowiak Topolskiej
Suchy Las 24 marca 2015 r. (Topolska 2015);

*

Dla Miłej
Koleżanki
z podziękowaniem
za rady (Gorzelana 2016),

- *wdzięczność i życzliwość:*

Pani Profesor
Katarzynie Węgorowskiej
w podziękowaniu za pomoc
i okazywaną życzliwość
– autor
27 maja 2019 roku (Ratajczak 2019),

- *szacunek i przyjaźń:*

Szanownej Pani Profesor
z wyrazami szacunku
i naukowej przyjaźni
– Magdalena Steciąg
Zielona Góra, 28.05.2012 roku (Steciąg 2012),

- *szacunek i pozdrowienia:*

Szanownej Pani dr hab.
Katarzynie Węgorowskiej
– z wyrazami szacunku
i miłymi pozdrowieniami
Iwona Żuraszek-Ryś
Zielona Góra, styczeń 2010 (Żuraszek-Ryś 2009),

- *serdeczność i szacunek:*

Mojej byłej studentce, a dziś –
Pani Prof. dr hab.
Katarzynie Węgorowskiej z serdeczną
pamięcią i szacunkiem
autor
Marian Sinica
Zielona Góra, 26 maja 2007 roku (Sinica 2007),

- *serdeczność i sympatię:*

Mojej byłej studentce, a dziś
Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej,
z serdecznością i sympatią
autor
Marian Sinica
Zielona Góra, 27 kwietnia 2010 r. (Sinica 2010),

- *sympatię i serdeczność:*

Pani prof. dr hab. Katarzynie Węgorowskiej
z ogromną sympatią i serdecznością za długoletnią
współpracę z Zakładem Dydaktyki i Literatury
od redaktorów tomu
Marian Sinica
Zielona Góra, 16.12.2008 (Sinica, Jazownik 2008),

- *sentymen i nostalgię:*

Pani
Katarzynie Węgorowskiej
z sentymentem
dla czasów
wspólnych doświadczeń
Grażyna Sawicka
Zielona Góra / Bydgoszcz, 18.12.2007 r. (Sawicka 2006),

- *familiarność/zażyłość, szacunek i serdeczność:*

Pani Kasi Węgorowskiej
z szacunkiem i serdecznością
Karol Smużniak
Zielona Góra, 5 marca 2005 roku (Smużniak 2004),

- *familiarność/zażyłość, sympatię i serdeczność:*

Kasi Węgorowskiej
z sympatią i serdecznością
Ania Szóstak (Szóstak 2003);

*

Szanownej
Pani
Kasi Węgorowskiej
ze szczerą sympatią i serdecznością
od autorki
Natalia Ananiewa
Łódź 21.06.2006 r. (Ананьева 2004),

- *familiarność/zażyłość, sympatię, życzenia i radość:*

Pani Kasi Węgorowskiej
z sympatią i życzeniami
radości życia
Karol Smużniak
Zielona Góra, 6.04.2005 (Smużniak 2002),

- *familiarność/zażyłość, przyjaźń, cierpliwość, życzliwość:*

Milej Kasi,
Drogiej Koleżance,
Przyjaciółce z licznych
konferencji
z prośbą o cierpliwą
i życzliwą lekturę
Magda Czachorowska (Czachorowska 2006),

- *życzenia, pomyślność, szczęście, zadowolenie, sukcesy:*

Szanownej Pani
Katarzynie Węgorowskiej
z życzeniami dobrych dni,
pomyślności, szczęścia
i sukcesów w pracy naukowej
Stanisław Cygan
Kielce, 24 VIII 2020 r. (Cygan 2020).

Odrębny rodzaj omawianych w niniejszym szkicu grzecznościowych aktów komunikacji interpersonalnej stanowią dedykacje poprzedzone *sentencjami* 'krótkimi zdaniami wyrażającymi jakieś głębsze myśli filozoficzne, reguły życiowe' lub *maksymami* 'krótkimi zdaniami zawierającymi jakieś myśli o charakterze moralnym lub obyczajowym; aforyzmami', w których ich autorki utrwaliły także:

- *radość, familiarność/zażyłość i życzliwość:*

„Ażeby zacząć trzeba wstrzymać oddech:
radość wstaje powoli jak dzień nad jeziorem”

Ludmiła Mariańska
Drogiej Kasi
z życzliwością niezmienną
Bożena
Rzeszów, 11 lipca 2013 roku (Taras 2013),

- *życzenia:*

„Książka to także świat, i to świat,
który człowiek sobie wybiera,
a nie na który przychodzi”
(W. Myśliwski);

Sz. P. prof. UZ dr hab.
Katarzynie Węgorowskiej
z najlepszymi życzeniami –
– Autorka.
Grajewo, 14.12.2021 r. (Andrejczyk 2020).

Swoistą lingwokulturologiczną ciekawostką jest dedykacja stanowiąca wprowadzenie do, zainicjowanego nacechowaną familiarnością apostrofą i zawierającego uznanie, listu oraz okolicznościowych życzeń utrwalonych na karcie monografii autorstwa profesora Leszka Bednarczuka:

Pani Prof. dr hab. Katarzynie
Węgorowskiej autor
6.III.09
Szanowna Pani Kasiu!
Przesyłam opinię, przeczytałem
z zainteresowaniem Pani artykuł o pałacach
i domach wileńskich. A co z ulicami,
dzielnicami i innymi urbonimami?
Niech Pani występuje z wnioskiem (dorobek).
Na razie najlepsze życzenia
z okazji Dnia Kobiet
Leszek Bednarczuk (Bednarczuk 2007).

W kolejnej książkowej dedykacji poprzedzającej list jej autorzy, językoznawcy – Donata Ochmann i Artur Czesak (Ochmann 2004) – zmodyfikowali stereotypowe grzecznościowe wyrażenie *Wielce Szanownej Pani Doktor* i utrwalili je w formie *Wielce Przyjaznej Pani Doktor* (*Wielce Szanownej* → *Wielce Przyjaznej*).

Inny typ reprezentuje dedykacja badacza językowych dziejów Słowiańszczyzny – Witolda Mańczaka wyrażająca *szacunek*, uzupełniona dopiskiem zawierającym *aprobacę*:

Z wyrazami szacunku
od autora
Bardzo dobrze, że Pani wyklada
w Wilnie. (Mańczak 2004).

Odmienny dedykacyjny wpis historyka języka – Stanisława Borawskiego, oprócz leksykalnych dowodów *szacunku* i *sympatii*, zawiera też cenną naukową dygresję:

Szanownej i Miłej Koleżance,
Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej
ten nieznany wcześniej dokument językowej
przeszłości mam zaszczyt podpisać

Stanisław Borawski

Zielona Góra, dn. 8 kwietnia 2008 r. (Borawski 2007).

Skomponowana z nacechowanych pozytywnie leksemów, sygnujących *familiarność/zażyłość, sympatię i życzenia*, ubogacona okazjonalnym, afektywnym wtrąceniem, dedykacja Krystyny Pisarkowej jest natomiast *załącznikiem*, ‘tu: pisemnym uzupełnieniem’, do konkretnej monografii krakowskiej uczzonej. Wskazuje na to utrwalony na oddzielnej, a potem wklejonej przeze mnie, karteczce, *dopisek*, ‘tu: adnotacja dodana do dedykacji’:

Pani Kasi – bo bardzo lubię to imię –
z najlepszymi życzeniami
na pamiątkę spotkania
w Kielcach
17 XI 1997
Krystyna Pisarkowa

Załącznik do
wyliczanek (Pisarkowa 1988).

Pewną grzecznościowo-dedykacyjną osobliwość prezentuje „podwójna” dedykacja historyk – Marii Barbary Topolskiej, która na karcie redagowanej przez siebie monografii napisała:

Drogiej i Sympatycznej
koleżance dr habil. K. Węgorowskiej
red. M.B. Piechowiak-Topolska
Zielona Góra 16 XII 2005 (Topolska 2005).

Wpis ten został ponadto uzupełniony dedykacją i okolicznościowymi życzeniami utrwalonymi na dołączonej do opracowania bożonarodzeniowej kartce, na której jeszcze raz zwerbalizowane zostały *familiarność/zażyłość, sympatia, podziw, uznanie*:

Najmilszej i tak młodej P. Doktor
Habilitowanej z życzeniami świątecznymi
i noworocznymi – sukcesów – nominacji, podwyżki etc.
przekazuję ten skromny dowód
pamięci
MB Piechowiak Topolska
16 XII 2005 (Topolska 2005).

Grzecznościowa forma zaproszenia stanowi prymarny motyw wpisu znawczyni leksyki florystycznej, kresowych szeptuch i zamów, sławistki – Krystyny Szcześniak:

Z zaproszeniem
na wędrowkę po łąkach,
polach, drogach i bezdrożach
różnych pogranicznych stron (i nie tylko)
– K. Szcześniak
23. 11. 09 (Szcześniak 2008).

Zaproszenie i, poprzedzająca je, *familiarność/zażyłość* zawarte zostały także w dedykacji germanistki – Katarzyny Cieślak:

Droga Pani Kasiu,
w imieniu własnym (jak również
autora tej książeczki) zapraszam
serdecznie na spacer śladami
polsko-niemieckiej przeszłości
Zielonej Góry
Katarzyna Cieślak
– Tłumaczka –
(Übersetzerin)
Zielona Góra 6.09.2004 (Garbacz 2004).

Dedykacyjna niekonwencjonalność cechuje książkowy wpis kulturoznawczyni – Doroty Angutek, którego prymarnym wykładnikiem jest pozytywnie nacechowane *przekonanie*:

Dla Pani Profesor
Katarzyny Węgorowskiej
z przekonaniem,
że nasz ponowoczesny
świat wcale się nie
zapada w chaosie
Dorota Angutek
Nowy Kisielin, 18.12.2019 r. (Angutek 2018).

Przekonanie jest też istotnym komponentem dedykacji fizyka – Pawła Karpińczyka, który w swoim wpisie wyraził także *sympatię* i *uznanie*:

Przemilej sąsiadce
Pani dr Katarzynie Węgorowskiej,
humanistce w pełnym tego słowa
znaczeniu z przekonaniem, że i w tej
książce znajdzie dla siebie coś interesującego
Paweł Karpińczyk (Karpińczyk 2000).

Wiara, nadzieja i familiarność/zażyłość to emocjonalne elementy dedykacji znawcy pólnocnokresowego dziedzictwa – Zofii Sawaniewskiej-Mochowej, która, we wpisie opatrującym jej współautorską monografię, scharakteryzowała naukowe fascynacje i przedmiot badań jej adresatki:

Drogiej Kasi
z nadzieją na kolejne spotkania na kresowych szlakach
i z głęboką wiarą, że uda się nam chociaż w niewielkim stopniu ocalić
przed „inwazją niepamięci” kulturę Wielkiego Księstwa Litewskiego
wyrażoną w języku polskim
od Zofii Sawaniewskiej-Mochowej
Bydgoszcz, 8 listopada 2007 roku (Sawaniewska-Mochowa, Zielińska 2007).

Wszystkie, zarówno jednostkowe, jak i wariantywnie skumulowane, zwerbalizowane „dedykacyjne” emocje/uczucia dokumentują fakt, że dla uczonych reprezentujących różne naukowe generacje, różne naukowe ośrodki (Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Kielce, Kraków, Lublin, Łomżę, Warszawę, Rzeszów, Zieloną Górę, Moskwę, Kioto) i różne naukowe dyscypliny (językoznawstwo, literaturoznawstwo, slawistykę, germanistykę, historię, kulturoznawstwo, fizykę), wspólnym, łączącym ich afektywnym wyróżnikiem jest zasada, według której swoją, opatrzoną odręcznym wpisem, publikację ofiarowują osobie: kompetentnej, życzliwej, empatycznej, przyjaznej, lubianej, szanowanej, sympatycznej, pomocnej, cierplivej, wyrozumiałej, koleżeńskiej, godnej zaufania...

Fakt ten potwierdzają m.in. nacechowane emocjonalnie: a) przysłówki – *serdecznie*, b) zwroty – *ciesząc się ze wspólnego „przedmiotu badań”*, c) konstrukcje o charakterze zdań – *z przekonaniem, że w tej książce znajdzie dla siebie coś interesującego, zapraszam na spacer* oraz d) mniej lub bardziej rozbudowane wyrażenia typu: *z serdecznością, z serdecznością i sympatią, z serdeczną pamięcią i szacunkiem, z sympatią, z wyrazami sympatii, z sympatią i serdecznością, z sympatią i życzeniami radości życia, z ogromną sympatią i serdecznością za długoletnią współpracę z Zakładem Dydaktyki i Literatury, ze szczera sympatią i serdecznością, w podziękowaniu za pomoc i okazywaną życzliwość, z podziękowaniem, z podziękowaniem za rady, z podziękowaniami, z podziękowaniami za udział w kolejnych przedsięwzięciach Zakładu Komunikacji Językowej, z dialektycznym pozdrowieniem, z wyrazami wdzięczności, z szacunkiem i serdecznością, z wyrazami szacunku, z wyrazami szacunku i miłymi pozdrowieniami, z wyrazami szacunku i naukowej przyjaźni, z głęboką wiarą, z nadzieją, z najlepszymi życzeniami, z życzeniami powodzenia, z życzeniami dobrych dni, pomyślności, szczęścia i sukcesów w pracy naukowej, z życzeniami świątecznymi i noworocznymi – sukcesów – nominacji, podwyżki, z życzliwością niezmienną, z sentymentem dla czasów wspólnych doświadczeń, z prośbą o życzliwą lekturę, z prośbą o życzliwe przyjęcie, z prośbą o wyrozumiałą lekturę, z prośbą o cierpliwą i życzliwą lekturę, z zaproszeniem na wędrowkę, do poczytania.*

W niektórych wyszczególnionych powyżej wyrazowych kompozycjach zwracają uwagę leksykalne elementy „wzmacniające” afektywny charakter zawartych w nich emocji/uczuć: z **ogromną** sympatią, ze **szczerą** sympatią, z **głębką** wiarą, z **najlepszymi** życzeniami, z życzliwością **niezmienną**.

Istotnym komponentem interpretowanych tu odrębnych wpisów są także konstrukcje nominatywno-inicjujące – rozpoczynające poszczególne dedykacje, zróżnicowane jak utrwalone w nich emocje/uczucia, formy adresatywne, które umożliwiając rekonstrukcję osobowościowego portretu ich adresatki, dokumentują językowo-etykietalne umiejętności autorów poszczególnych wpisów.

O pozytywnych interakcjach i dodatnich emocjach/uczuciach istniejących między aktantami przekonują bowiem, nacechowane grzecznościowo, cytowane/przytaczane już wcześniej: a) adresatywne konstrukcje werbalne z członami antroponimicznymi (komu): *Kasi Węgorowskiej, Drogiej Kasi, Miłej Kasi, Przemilej Kasi, Dla Kasi, Drogiej Koleżance, Przyjaciółce z licznych konferencji, Miłej Koleżance Kasi Węgorowskiej, Pani Kasi Węgorowskiej, Kochanej Pani Kasi Węgorowskiej, Szanownej Pani Kasi Węgorowskiej, Pani Katarzynie Węgorowskiej, Miłej Pani Katarzynie, Miłej Pani Katarzynie Węgorowskiej, Szanownej Pani Katarzynie Węgorowskiej, W Sz Pani Katarzynie Węgorowskiej*; b) adresatywne konstrukcje werbalne z członami tytułarnymi i członami antroponimicznymi (komu): *Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Pani Prof. dr hab. Katarzynie Węgorowskiej, Pani prof. dr hab. Katarzynie Węgorowskiej, Dla Pani Profesor Katarzyny Węgorowskiej, Pani Profesor Kasi Węgorowskiej*; c) kolokacje: *Szanownej Pani mgr Katarzynie Węgorowskiej, Szanownej Pani Doktor Katarzynie Węgorowskiej, Przemilej sąsiadce Pani dr Katarzynie Węgorowskiej, Drogiej i Sympatycznej koleżance dr habil. K. Węgorowskiej, Najmilszej i tak młodej P. Doktor Habilitowanej, Szanownej Pani dr hab. Katarzynie Węgorowskiej, Drogiej Koleżance Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Drogiej Koleżance Prof. Katarzynie Węgorowskiej, Szanownej Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Szanownej Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Sz. P. prof. UZ dr hab. Katarzynie Węgorowskiej, Szanownej i Miłej Koleżance Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej*; d) adresatywna konstrukcja werbalna z członem antroponimicznym ubogacona osobistą dygresją nadawcy: *Pani Kasi – bo bardzo lubię to imię*; e) apostrofa: *Droga Pani Kasiu*, w której, zapisany wielką literą, emocjonalnie nacechowany przymiotnik/przydawka *Droga*, podobnie jak w innych, eksponowanych w tych rozważaniach, grzecznościowych wyrażeniach adresatywnych (*Drogiej Koleżance, Drogiej i Sympatycznej koleżance, Drogiej Kasi*), nazywa ‘osobę ważną, z którą nadawca czuje się związany uczuciowo’.

Owych pozytywnych relacji/interakcji *autor dedykacji / autorka dedykacji ↔ adresatka dedykacji* dowodzą także, nacechowane wartościująco, wielocłonowe kompozycje typu: *byłej mojej studentce, Mojej byłej studentce, a dziś Pani Profesor Katarzynie Węgorowskiej, Mojej byłej studentce, a dziś – Pani Prof. dr hab. Katarzynie Węgorowskiej*,

humanistce w pełnym tego słowa znaczeniu, niestrudzonej badaczce losów kresowych, że zechciała być pierwszym Czytelnikiem mojej książki.

Wszystkie te językowe świadectwa charakterystyczne dla grzecznościowych aktów komunikacji interpersonalnej są „komponentami ekspresywności”¹⁰ odsyłającymi do aksjologicznie zabarwionych pojęć z kręgu piękna, dobra, miłości, przyjaźni, sympatii, życzliwości, uznania, familiarności/zażyłości¹¹...

Będąc przedmiotem niniejszej lingwokulturolologicznej propozycji zarówno poje-dyncze, jak i komponowane, afektywne, grzecznościowe, komunikatywne, adresatywne, reprezentujące, z namysłem w niej przywoływane, inkluzywne „dane językowe”¹² ubo-gające naukowe, adresowane do autorki niniejszych refleksji, odautorskie dedykacje przekonują o tym, że:

- 1) Dodatkowo wartościowanie partnera etykiety to okazywany mu szacunek, poszanowanie jego osobistej godności, akceptacja jego osoby; dostrzeżenie drugiej osoby poprzez wyodrębnienie jej z tłumu, aprobata jej istnienia i działania, „pozwolenie” na jej bycie obok nas¹³.
- 2) Z psychologicznego punktu widzenia kategorii grzeczności pozytywnej [...] służą okazywaniu poszanowania godności partnera, jego „twarzy” (wartości osobowej człowieka), a tym samym zapewnieniu sobie podobnego traktowania. [...] W zachowaniach grzecznościowych wykorzystuje się bowiem pewne znane strategie, aby osiągnąć harmonię w grupie stosując pozytywne strategie grzeczności, zachowujemy się z reguły tak, jak chcielibyśmy, aby partner zachowywał się w stosunku do nas¹⁴.
- 3) Tylko człowiek, który kocha i szanuje siebie, będzie odnosił się z szacunkiem do innych, do-strzeże ich wyjątkowość, niepowtarzalność, piękno¹⁵.

Uczucia bowiem, zdaniem aforysty – Longina Jana Okonia – to „wieczny płomień wypalający bruzdy w sercu i w duszy człowieka”¹⁶.

¹⁰ Leonarda MARIAK, *Właściwości leksykalne języka rodzinnego Henryka Sienkiewicza (na podstawie korespondencji prywatnej)*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, red. Bożena TARAS, Wioletta KOCHMAŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 28.

¹¹ Por. MARIAK, *Właściwości leksykalne języka rodzinnego Henryka Sienkiewicza*, dz. cyt., s. 23; Maria KRAUZ, *Komunikacja w rodzinie na podstawie serialu Rodzinka.pl (analiza zwrotów adresatywnych)*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, dz. cyt., s. 105.

¹² Według Stanisława Gajdy „lingwistyka była i będzie nauką empiryczną. Nie może istnieć bez danych językowych, ale te dane to nie tylko fakty o charakterze zewnętrznym (materiał językowy), lecz także – jak w lingwistyce kognitywnej – struktury wiedzy. Charakterystyka języka wymaga sięgnięcia do myślenia, odwołania do kontekstu społecznego i kulturowego. I na odwrót – w miarę pełna eksplikacja tych ostatnich nie jest możliwa bez przywołania języka”. Stanisław GAJDA, *Język – językoznawstwo – polonistyka*, [w:] *Polonistyka w przebudowie*, t. 1: *Literatura – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja*, red. Małgorzata CZERMIŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, s. 34.

¹³ MARCIJANIK, *W kręgu grzeczności*, dz. cyt., s. 48.

¹⁴ Tamże, s. 54 i 105.

¹⁵ Urszula KOPEĆ, *Leksykalne środki wartościowania rodzeństwa w wypowiedziach gimnazjalistów*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, dz. cyt., s. 209.

¹⁶ MASŁOWSKA, MASŁOWSKI, *Księga aforyzmów*, dz. cyt., s. 468.

Bibliografia

- Andrzej BAŃKOWSKI, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Stanisław GAJDA, *Język – językoznawstwo – polonistyka*, [w:] *Polonistyka w przebudowie*, t. 1: *Literatura – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja*, red. Małgorzata CZERMIŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, s. 28–39.
- Czesław HERNAS, *Dedykacja*, [w:] *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 1, red. Julian KRZYŻANOWSKI, Czesław HERNAS, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 182.
- Ilustrowany słownik języka polskiego*, red. Elżbieta SOBOL, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Inny słownik języka polskiego*, t. 1–2, red. Mirosław BAŃKO, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Urszula KOPEĆ, *Leksykalne środki wartościowania rodzeństwa w wypowiedziach gimnazjalistów*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, red. Bożena TARAS, Wioletta KOCHMAŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 201–210.
- Teresa KOSTKIEWICZOWA, *Dedykacja*, [w:] Michał GŁOWIŃSKI, Teresa KOSTKIEWICZOWA, Aleksandra OKOPIEŃ-SŁAWIŃSKA, Janusz SŁAWIŃSKI, *Słownik terminów literackich*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1998, s. 86.
- Maria KRAUZ, *Komunikacja w rodzinie na podstawie serialu Rodzinka.pl (analiza zwrotów adresatywnych)*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, red. Bożena TARAS, Wioletta KOCHMAŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 93–108.
- Małgorzata MARCJANIK, *Etykieta językowa*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2: *Współczesny język polski*, red. Jerzy BARTMIŃSKI, „Wiedza o Kulturze” i Instytut Filologii Polskiej UMCS, Wrocław–Lublin 1993, s. 271–278.
- Małgorzata MARCJANIK, *Słownik językowego savoir-vivre’u*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015.
- Małgorzata MARCJANIK, *W kręgu grzeczności. Wybór prac z zakresu polskiej etykiety językowej*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2001.
- Leonarda MARIAK, *Właściwości leksykalne języka familiarnego Henryka Sienkiewicza (na podstawie korespondencji prywatnej)*, [w:] *Język nasz ojczysty w sferze życia rodzinnego*, red. Bożena TARAS, Wioletta KOCHMAŃSKA, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 15–29.
- Danuta MASŁOWSKA, Włodzimierz MASŁOWSKI, *Księga aforyzmów*, Świat Książki, Warszawa 2005.
- Wincenty OKOŃ, *Słownik pedagogiczny*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.
- Tadeusz TOMASZEWSKI, *Człowiek i otoczenie*, [w:] *Psychologia*, red. Tadeusz TOMASZEWSKI, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 13–36.
- Tadeusz TOMASZEWSKI, *Świadomość*, [w:] *Psychologia*, red. Tadeusz TOMASZEWSKI, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 170–195.
- Katarzyna WĘGOROWSKA, *Szanownej..., Drogiej..., Miłej..., Kochanej... Kilka uwag o wybranych, adresowanych do mnie, dedykacjach – językowych świadectwach komunikacji interpersonalnej*, [w:] *Język nasz ojczysty w kontaktach międzyludzkich*, red. Bożena TARAS, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018, s. 38–50.
- Wielki słownik wyrazów obcych*, red. Mirosław BAŃKO, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.

Wykaz wybranych publikacji opatrzonych interpretowanymi dedykacjami

- H.E. Ананьева, *История и диалектология польского языка*, Москва 2004.
- Małgorzata ANDREJCZYK, *Etymologia i konotacje nazw dróg kamieni w twórczości Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Studium leksykalno-stylistyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2020.
- Dorota ANGUTEK, *Tradycje wytworzone rodzącą się ponowoczesności w Polsce*, Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2018.
- Leszek BEDNARCZUK, *Związki i paralele fonetyczne języków słowiańskich*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2007.
- Stanisław BORAWSKI, *Reguła zakonu świętej Klary. Wyrazy graficzne z lokalizacjami wraz z podobizną zabytku i transliteracją*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2007.
- Stanisław CYGAN, *Przejawy świadomości językowej mieszkańców wsi końca XX wieku na przykładzie Lasocina na Kielecczyźnie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2011.
- Magdalena CZACHOROWSKA, *Wyobrażenia pisarska Bolesława Prusa i Stefana Żeromskiego na przykładzie słownictwa topograficznego i nazw barw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2006.
- Karol DEJNA, *Atlas polskich innowacji dialektalnych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Łódź 1994.
- Edukacja literacka wobec przemian cywilizacyjnych i kulturowych*, red. Marian ŚNICA, Leszek JAZOWNIK, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.
- Filologia Polska 3: Między obrazem a słowem*, red. Karol SMUŹNIAK, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2007.
- Joanna FREJMAN, *Leksykalne wyznaczniki języka poetyckiego Brunona Jasieńskiego. Wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2009.
- Krzysztof GARBACZ, *Zielona Góra. Spacer z przeszłością*, Agencja Wydawnicza „PDN”, Zielona Góra 2004.
- Joanna GORZELANA, *Swoistość stylistyczno-językowa poezji religijnej okresu oświecenia*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2016.
- Joanna GORZELANA, *Właściwości językowo-stylistyczne poezji religijnej Franciszka Karpińskiego*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2006.
- Iryda GREK-PABISOWA, Irena MARYNIAKOWA, *Współczesne gwary polskie na dawnych kresach północno-wschodnich. Eksploracja terenowa i rozpisanie tekstów przy udziale Małgorzaty Ostrówki i Anny Zielińskiej*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 1999.
- Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym*, t. 1: *Poliszczyna mówiona*, red. Iryda GREK-PABISOWA, Małgorzata OSTRÓWKA, Beata BIESIADOWSKA-MAGDZIARZ, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2008.
- Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym*, t. 1: *Poliszczyna pisana*, red. Iryda GREK-PABISOWA, Małgorzata OSTRÓWKA, Beata BIESIADOWSKA-MAGDZIARZ, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2008.
- Jan JURKIEWICZ, Roman M. JÓZEFIAK, Wojciech STRYŻEWSKI, *„Młodsza Europa” od średniowiecza do współczesności. Prace ofiarowane Profesor Marii Barbarze Piechowiak Topolskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.
- Paweł KARPIŃCZYK, *Fizyka*, Wydawnictwo ABC sp. z o.o., Poznań 2000.
- Helena KRASOWSKA, *Bukowina. Żywa historia kościoła*, Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kraków 2006.

- Leszek LIBERA, *Mickiewicz*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2015.
- Krzysztof MAĆKOWIAK, Bogdan WALCZAK, *Język i styl w kręgu zainteresowań Edmunda Bojanowskiego*, Muzeum im. Edmunda Bojanowskiego w Grabonogu, Poznań–Zielona Góra–Grabonóg 2001.
- Witold MAŃCZAK, *Prehistoryczne migracje Słowian i pochodzenie języka staro-cerkiewno-słowiańskiego*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2004.
- Małgorzata MIKOŁAJCZAK, *Zbliżenia. Studia i szkice poświęcone literaturze lubuskiej*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2011.
- Koji MORITA, *Przemiany socjolingwistyczne w polskich społecznościach na Litwie (Region Trocki) i Białorusi (Region Iwieniecki). Studium porównawcze*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2008.
- Donata OCHMANN, *Nowe wyrazy złożone o podstawie zdeintegrowanej w języku polskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.
- Halina PELCOWA, *Interferencje leksykalne w gwarach Lubelszczyzny*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2001.
- Halina PELCOWA, *Tradycje i zwyczaje świąteczne Lubelszczyzny*, [w:] *Wieczór Trzech Króli. Szkice o kołędach i zwyczajach bożonarodzeniowych*, red. Stanisława NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA, Sebastian Wasiuta, Wydawnictwo Polihymnia, Lublin 2009, s. 37–57.
- Krystyna PISARKOWA, *Wyliczanki*, Polskie Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, Wrocław 1988.
- Polszczyzna Mazowska i Podlasia*, t. 11: *Nazwy terenowe i nazewnictwo miejskie Mazowsza i Podlasia*, red. Henryka SĘDZIAK, Marta DĄNOWICZ, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wągów, Łomża 2007.
- Tomasz RATAJCZAK, *Polskie modlitewniki różnych wyznań XIX wieku. Studium bibliologiczne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2019.
- Ewa RZETELSKA-FELESZKO, *W świecie nazw własnych*, Wydawnictwo Naukowe Warszawskie, Warszawa–Kraków 2006.
- Krystian SAJA, *Wampir w świecie antropii. Kognitywizm subsymboliczny w literaturozanawstwie*, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków 2017.
- Zofia SAWANIEWSKA-MOCHOWA, *Ze studiów nad socjolektem drobnej szlachty kowieńskiej XIX wieku (na podstawie słowników przekładowych Antoniego Juskiewicza)*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2002.
- Zofia SAWANIEWSKA-MOCHOWA, Włodzimierz MOCH, *Poradnik językowy. Polskie gadanie*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław 2000.
- Zofia SAWANIEWSKA-MOCHOWA, Anna ZIELIŃSKA, *Dziedzictwo kultury szlacheckiej na byłych kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej. Ginąca część kultury europejskiej*, Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2007.
- Grażyna SAWICKA, *Język a konwencja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2006.
- Ireneusz SIKORA, Aneta NAROLSKA, „Utajony romantyzm”. *Eliza Orzeszkowa a tradycja romantyczna*, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2016.
- Marian SIŃCA, *Kultura literacka absolwentów szkół średnich u schyłku XX wieku*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010.
- Marian SIŃCA, *Literatura, język, dydaktyka. Szkice humanistyczne*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2008.
- Marian SIŃCA, *Wybrane obszary badań edukacji literackiej*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2007.

- Skupiska staroobrzędowców w Europie, Azji i Ameryce. Ich miejsce i tradycje we współczesnym świecie*, red. Iryda GREK-PABISOWA, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 1994.
- Karol SMUŻNIAK, *Pantomima XX wieku. Kierunki i tendencje*, Redakcja Wydawnictw Humanistyczno-Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2002.
- Karol SMUŻNIAK, *Teatr Pantomimy Henryka Tomaszewskiego. Prolegomena do teorii teatru pantomimy*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2004.
- Karol SMUŻNIAK, *Tragiczne gry. Monografia dokumentacyjna ostatniego choreogramu pantomimicznego Henryka Tomaszewskiego*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2006.
- Zenon SOBIRAJSKI, *Dialekty polskie i folklor z różnych regionów*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1991.
- Magdalena STECIĄG, *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2012.
- Dorota SZAGUN, *Jedna Pieśń – Dwa dzieła. Szkice o dwóch wersjach Pieśni nad pieśniami*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2011.
- Krystyna SZCZEŚNIAK, *Świat roślin światem ludzi na pograniczu wschodniej i zachodniej Słowiańszczyzny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008.
- Anna SZÓSTAK, *Od modernizmu do lingwizmu. O przemianach w twórczości Jana Brzechwy*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2003.
- Radosław SZTYBER, „Skądże to zbłaźnienie świata?” Wojciecha Dębołęckiego „wywód jednowłasnego państwa świata” (studium monograficzne i edycja krytyczna), Wydawnictwo Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2012.
- Radosław SZTYBER, *Wojciech Dębołęcki kapelan lisowczyków, ideolog szlachecki i wagabunda*, Wydawnictwo Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Warszawa–Zielona Góra 2011.
- Bożena TARAS, *Agresja. Studium semantyczno-pragmatyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- Teoretyczno-metodologiczne podstawy badań nad efektywnością kształcenia polonistycznego*, red. Marian SINICA, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, Zielona Góra 1993.
- Maria Barbara TOPOLSKA, *Historia wspólna czy rozdzielna. Polacy, Litwini, Białorusini, Ukraińcy w ich dziejowym stosunku (XV–XX w.)*, Oficyna Wydawnicza Kucharski, Toruń 2015.
- Zygmunt ZAGÓRSKI, *Mały atlas językowy województwa gorzowskiego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1996.
- Zapomniane dziedzictwo kulturowe na wschodzie Europy od XV do XX wieku*, red. Maria Barbara TOPOLSKA, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2005.
- Zielonogórskie Seminaria Językoznawcze 2013: Tożsamość w komunikowaniu*, red. Magdalena STECIĄG, Marian BUGAJSKI, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2014.
- Iwona ŻURASZEK-RYŚ, *Nazwy miejscowe powiatu zielonogórskiego*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2009.